

CİNSİYETLER ARASI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ GİDERMEDE BİR ARAÇ OLARAK MİKRO KREDİ: BİLECİK İLİ UYGULAMASI¹

Necati ÇİFTÇİ*

Refiye AKKUL**

Özet:

1976 yılında Bangladeş'te M.Yunus'un özellikle kadınlar için başlattığı ve bütün dünyaya hızla yayılan mikro kredi yoksullukla savaşmak için düşünülmüştür ve başarıyla da uygulanmaktadır. Kadınların mikrokredi yoluyla bir gelir elde etmeleri ve kendileri için ve aileleri için harcama yapmaları önemlidir. Mikrokredi; cinsiyetlerarası gelir eşitsizliğini gidermede etkili olabilecek bir yöntem olarak dikkat çekmektedir. Çalışmada Bilecik ilinde yaşayan ve mikrokrediden yararlanan kadınlara ilişkin yapılan anket sonucunda Mikrokrediden yararlanan kadınların gelirlerinde dikkate değer artış olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mikrokredi, Kadın Yoksulluğu, Cinsiyetlerarası gelir eşitsizliği

Jel Kodları: D63, J15, J16

THE EFFICIENCY OF MICRO CREDIT ON RESOLVING INCOME INEQUALITY BETWEEN SEXES: THE CASE OF BİLECİK

Abstract:

Micro credit is initiated by M.Yunus especially to fight against to poverty of women in Bangladesh in 1976. Afterward it has been successfully applied all over the World. It is important for the women to have an additional income created by using micro credit and spend it for themselves and for their families. Micro credit is taking the attention of people as an effective method for decreasing the cross gender income inequality. In this study, we examine whether micro credit is increased women's income in Bilecik province. We found that it has notable effect on enhanced women's income.

Key Words: Micro credit, women's poverty, cross gender income inequality

Jel Codes: D63, J15, J16

¹ Bu çalışma yazarlar tarafından Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi II'ye sunulan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

* Yard. Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İktisat Bölümü, Mail: necati.ciftci@bilecik.edu.tr

** Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mail: refiyeakkul@hotmail.com

1.Giriş

Bangladeş'te ekonomi profesörü olan M. Yunus 1974 yılında köylerde yaptığı çalışma sayesinde Mikro kredi sistemini geliştirmiştir. Bu gün Grameen üyelerinin % 97'sini kadınlar oluşturmaktadırlar. Mikro kredi, Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu Milenyum Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olan önemli bir araçtır. Dünyadaki yoksullukla mücadelede en etkili araç olan mikro krediden 150 milyondan fazla insan yararlanmaktadır. Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi ülkelerde açlıkla mücadele eden fakir insanlar için hayatta kalma aracı olarak kullanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, sosyal bağların güçlenmesini kolaylaştırmak için mikro kredi uygulamaları yapılmaktadır.

Mikro kredi yoksulluğu ortadan kaldırmanın yanı sıra, yeni yatırımları cesaretlendirmekte ve özellikle cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermek için kadınların kendi işlerini kurmalarına imkân vererek tüketici olmaktan çıkarıp üretici haline dönüştürmektedir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mikro kredinin tanımı, özellikleri, amacı ve felsefesi anlatıldıktan sonra ikinci bölümde mikro kredinin nasıl uygulandığına değinilmiştir. Üçüncü bölümde dünyada ve Türkiye'de mikro kredinin nasıl uygulandığı, özellikle Bilecik ilinde mikro kredi alan üyelerle yapılan anket sonuçları incelenecektir. Sonuç bölümünde konu ile ilgili önerilerde bulunulacaktır.

2. Mikro Kredi

Mikro kredi, gelir getirici bir faaliyette bulunmak isteyen yoksullara özellikle kadınlara verilen küçük ölçekli bir bireysel kredi türüdür (www.tgmp.gov.tr). Mikro kredi bölgeler ve cinsiyetler arası gelir farklılıklarının giderilmesinde ve yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır (Korkmaz vd., 2004:17).

2.1. Mikro Kredinin Amacı

Bireylerin başış almak yerine çeşitli finansman kuruluşlarından borç almalarını sağlayarak, kendi işlerini kurup çalışarak hayatlarını kazanmalarına olanak veren mikro kredi; düşük gelirli kişiler için oldukça avantajlı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Dolun, 2005:2; İslam, 2006: 58). Ataerkil toplum yapısı yüzünden zaten yeterince zarar görmüş kadınların, neredeyse tükenmiş olan özgüvenleri, bir de iş hayatına girme fırsatından mahrum kaldıkları için parçalanmaktadır. Buna ek olarak başkalarının merhametine muhtaç olarak hayata tutunmaya çalışmak böyle kadınlar için bir hayli zor olmaktadır. Bu açıdan

bakıldığında bağış yapanların iyi niyetinden her ne kadar şüphe duyulamazsa da, psikolojik açıdan üzücü durumlara mahal verilmesi mümkündür.

İşte bu aşamada mikro kredi devreye girmektedir. Bağışın yerini alan mikro krediler, hem yoksulluktan hem de cinsiyetlerinden darbe yiyen; yani çift taraflı ezilmiş kadınlara yeni bir dünyanın kapılarını aralamaktadır.

2.2. Mikro Kredinin Özellikleri

- Kendi işini kurarak gelir getirici faaliyette bulunan yoksullara özellikle kadınlara destek vermeyi esas almıştır.
- Kefalet, teminat veya senet benzeri işlemler istenmediği gibi icra takibi de yapılmamaktadır. Mikro kredide esas olan insanların birbirlerine güvenmesi ve inanmasıdır. Özellikle grup kurmanın temelinde bu amaç yatmaktadır.
- Bütün verilen paralar kredi olup, borç olarak verilir ve haftalık taksitlerle hizmet maliyeti ile birlikte geri toplanır.
- Başlangıç kredi alan üye; aldığı krediyi zamanında öder, disiplinli olarak toplantılara katılır ise, ikinci yıl kredisini arttırarak alma şansına sahip olur.
- Mikro kredi almak isteyenler şubelere giderek başvurabilecekleri gibi, saha çalışmaları esnasında mikro kredi görevlileri de eve kadar gelerek sistemi anlatarak almak isteyenlere mikro kredi verebilirler (http://tgmpfaaliyet_raporu_2007_tr (17.02.2010)).

2.3. Mikro Kredinin Öncelik Sıralaması

Mikro kredide ana hedef yoksul aileleri buldukları durumdan çıkarıp, kendi çabalarını daha iyi koşullara erişmek için kullanmalarını sağlamaktır. Mikro kredinin hedef kitlesi öncelikle kadınlardan oluşmaktadır. Grameen Bank'ın kurucusu Muhammed Yunus da, “Müşterilerinin % 97'sinin kadınlardan oluştuğunu” belirtiyor ([http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=85041\(14/05/2010\)](http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=85041(14/05/2010))).

Kadınların tercih edilmesinin nedenlerini; fazla sorumluluk sahibi olmaları, ödemelerini aksatmadan düzenli bir şekilde yapmaları, daha az riskli ve daha gerçekçi yatırımlara yönelmeleri olarak sayabiliriz. Kadınların hedeflenmesinde diğer bir neden hep arka plana itilmiş olan kadınların desteklenerek iş sahibi olmalarına, gelir elde etmelerine ve toplumda söz sahibi olmalarına yardım etmektir (Christen & Lyman, 2003:1; Öner, 2007:4).

2.4. Mikrokredi ile Ticari Bankalar Arasındaki Farklar

• Geleneksel bankacılık sisteminde bankalar, kredi verecekleri kişilerden ipotek, teminat ve kefalet isterler. Ancak mikro kredi uygulamasında böyle teminatlar yoktur, kefil istenmemektedir.

• Mikro kredi uygulamasında; mikro kredi çalışanları taksitlerin tahsil edilmesi için her hafta mahalle veya köye giderek oradan tahsilatı yaparlar. Ticari bankalarda ise, müşteriler bankaya kadar gitmek mecburiyetindedir.

• Klasik bankaların amacı, karın maksimizasyonudur. Ancak mikro kredi kuruluşlarının ana amacı; özellikle yoksul kadınlara finansal hizmetler sunarak fakirliğin azaltılmasıdır.

• Klasik bankalar kredilendirmede erkekler üzerinde yoğunlaşırken mikro kredi kuruluşları kadınlara öncelik vermektedirler.

• Mikrokredi kuruluşlarında icra veya mahkeme süreci uygulanmamaktadır. Klasik bankacılık anlayışında ise vadesinde tahsil edilemeyen krediler için cezalandırma yöntemine başvurulmaktadır.

• Mikrokredi kuruluşları, kredisini ödemekte güçlük çekenlerin kredilerini yeniden yapılandırarak onların üretkenliğini teşvik etmekte ve hayatlarını daha iyi koşullarda devam ettirme olanağı sağlamaktadır.

• Klasik bankacılıkta borç alanlar ödeme güçlüğüne girdiğinde, kredi üzerinde faiz yürütülmesine devam edilmektedir. Bunun sonucunda uygulanan faiz kimi zaman ana paranın birkaç katına çıkmaktadır. Mikrokredi kuruluşlarında ise ödenecek faiz önceden belirlenen maksimum miktarı aşmamaktadır (<http://www.israf.org/pdf/mikrofinansman-farki.pdf>. (12.07.2010)).

3. Mikrokredi Uygulaması

Grameen Bankası; 1983 yılında çıkarılan tüzükle birlikte yasal bir görünüme kavuşmuştur. Grameen Bankası'nda kredi çeşitleri şunlardır;

1. Temel Kredi,
2. İskân Kredisi,
3. Yükseköğrenim Kredisi,
4. Teknoloji Kredisi,

5. Küçük İşletme Kredisi,
6. Kredi alan üyelerin okuldan mezun olmuş öğrencileri için İşletme Kredisi,
7. Dilenciler için verilen krediler (Lofça vd., 2010:98).

Genelde aynı amaca sahip ya da aynı meslek grubuna mensup 5 kişiden oluşan gruplar oluşturulmaktadır. Gruplarda bir grup lideri vardır. Gruplar haftalık toplantı yaparak; kredilerin geri ödemelerini tespit etmekte, değişik konularda konuşmalar yaparak görüşlerini paylaşmaktadırlar. Grup oluşumundan yaklaşık üç ay sonra grubun en fakir iki üyesine ilk kredileri verilmektedir. Onlar geri ödemelerini düzgün bir şekilde yerine getirirlerse diğer iki üyeye ve son olarak da grup liderine kredileri verilir. Grup liderleri gruplarındaki diğer üyelerin kredi dağıtımını ve geri ödemelerin toplanmasına yardımcı olmaktadır. Kredilerin geri ödemeleri 50 haftalık taksitlerle düzenlenmektedir (<http://www.grameeninfo.org/bank/bcycl.html>.(01.12.2010)).

Bu küçük grupların altısının bir araya gelmesiyle bir merkez grubu oluşturulmaktadır. Merkez gruplarının da; kendi içlerinde bir merkez lideri ve yardımcısı vardır. Küçük grupların toplantıları yanında Merkez Grupları da düzenli olarak haftalık toplantılar yaparlar. Toplantılarda grup bilinci aşılacak için ve Merkez Grubundaki üyelerin güven duygularını geliştirmek adına bir çeşit yemin töreni yapılmaktadır. Bankanın görevli memuru da bu toplantılara katılarak kredilerin geri ödemeleri yapmaktadır. Toplantılar sayesinde bireylerin bankaya gitmeleri yerine bankanın ihtiyaç sahiplerine ulaşması amaçlanmıştır (<http://www.grameeninfo.org/bank/bcycl.html>.(01.12.2010)).

3.1. Grameen Vakfının Doğuşu

Grameen 'in yoksullukla savaşındaki başarısı tüm dünyanın ilgisini çekmiştir. Bangladeş'te yoksullar için başarılı olan sistemin farklı coğrafyalarda da yoksulluğa çare olarak uygulanması düşünülmüştür. Diğer ülkelerde hayata geçirilen mikrokredi projelerine destek olmak amacıyla 1989 yılında Grameen Vakfı kurulmuştur. Vakfın görevlendirdiği eğitimli Grameen çalışanları dünyanın çeşitli bölgelerine giderek Grameen Bankasının modellerini kurmaktadırlar (Adaman ve Bulut, 2007:29). 22 ülkede 52 ortağı bulunan vakıf, Asya, Afrika, Amerika ve Ortadoğu'da 11 milyon dolayında kişiye yardım etmektedir (<http://www.milliyet.com/2006/10/13/son/sondun18.asp>(13/ 07/ 2010))

4. Dünya’da Mikrokredi Uygulamaları

Mikrokredi projesi 1976 yılında Jobra köyünde başlamıştır (Yunus, 2003:15-24). Mikro kredi gelişmiş ve gelişmekte olan 175 ülkede uygulanmaktadır (<http://israf.org> (12.07.2010)).

Bangladeş’te Muhammed Yunus’un başlattığı mikro kredi hizmetleri günümüzde mikro işletmelerin oluşmasına yönelik kredi hizmetlerinden, para transferleri ve sigortacılık işlemlerini kapsayan geniş bir hizmet yelpazesi oluşturan mikro finans hizmetlerine dönüşmüştür (Döşeyen, 2000: 37).

Dünya geneline baktığımızda Tablo 1’de gördüğümüz ülkelerin mikrokredi yoluyla kadınların cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini çözmek için başlattıkları çalışmalar yer almaktadır.

Kadınlar için özellik arz eden birkaç ülkeyi incelemek konumuz açısından yararlı olacaktır;

Grameen programı bir kutup bölgesinde ilk defa Norveç’te uygulanmıştır. Norveç’te mikro kredilerin yoksulluğu ortadan kaldırmak için değil, aksi halde adalarını terk edecek insanların sosyal hayatlarının devamını sağlamak için kullanılmıştır. Bu programın başarısı sayesinde halen Finliler ve Ruslar’ da kuzey bölgelerinde aynı programı başlatmıştır ([http://www.bulentbalkan.com /index_files/Page1597.htm](http://www.bulentbalkan.com/index_files/Page1597.htm) (14.07.2010)).

Tablo 1

Dünya’da Mikrokredi Kaynaklı Önemli Başarı Örnekleri

ÜLKE	Örgüt/kişi Adı	Çalışmaları
Hindistan	SEWA(1970)	İlk mikro krediyi başlattılar.
Portekiz	Nakış İşçileri Sendikası (1970)	Sosyal haklar sağlamış bir işçi örgütüdür.
Şili	4 Yerel Ev Eksenli Çalışan Sendikası	Latin Amerika’yla koordinasyonlu çalışmaktadır.
Asya (Nepal,Tayland..)	Ev Eksenli Çalışan Kadın Örgütleri	Mikrokredi yoluyla yoksulluğun azaltılması çalışmaları yapmaktadır.
Orta ve Doğu Avrupa	Ev Eksenli Çalışan Kadın Örgütleri	Bazıları resmi olarak da örgüt kurmuşlardır.
Tunus	Enda Inter-Arabe (1990)	28.000 kişiye mikrokredi verilmiştir.

Lübnan	Kırsal Kapasiteyi Geliştirme Birliği (ADR)	Yönetim konusunda dersler vermektedir. Uluslar arası destek almaktadırlar.
İran	Hamyaran Sivil Toplum Şemsiye Örgütü	Kent ve ulusal seviyelerde üç aşamalı örgütler kurmuştur.

Kaynak: Aşçı ve Demiryürek, 2008:s 77.

Endonezya mikrokredi sektöründe; Bank Rakyat Indonesiac (BRI) hizmet vermektedir. Özellikle kırsal kesime mikro finans hizmetleri bankadan bağımsız bir birim olarak çalışan Unit Desas (UD) aracılığıyla hizmet verilmektedir.

Endonezya’ da yapılan ve kadınlara kredi vermenin sonuçlarını araştıran çalışmanın sonuçlarına göre kadınlara verilen kredinin kadınların aile içinde alınan kararlara katılımı arttırdığı, doğum oranını düşürdüğü ve hane halkının beslenme şartlarını iyileştirip çocukların eğitime olan ilgilerini arttırdığı görülmüştür (Panjaitan-Drioadisuryo, 1999:770).

4.1. Türkiye Grameen Projesi (TGMP)

Türkiye, Grameen türü mikro kredi ile tam olarak 2003 yılında tanışmıştır. Dünya Bankası’nın 500 milyon dolar kredi vermesi ve Başbakanlığın da ek olarak 130 milyon dolar bütçe ayırmasıyla; Türkiye İsrافی Önlleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Trust işbirliğiyle Diyarbakır’da 11 Haziran 2003 tarihinde proje uygulanmaya başlanmış ve 18 Temmuz 2003 tarihinde ilk mikro kredi çekleri verilmiştir (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

2003 yılında Diyarbakır’da pilot proje olarak uygulanmaya başlanan TGMP 1 şube, 2 grup ve 10 üye ile faaliyetlerine başlamıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucu 6 kişi kredi verilebilir bulunmuş ve toplam 3000YTL kredi kullanılmıştır. TGMP’nin 2008 yılı faaliyet raporlarına göre 2009 yılı itibariyle Şube sayısı 56 olmuştur. 2010 yılında bütün illerde şube açılması hedeflenmektedir (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

4.1.1. TGMP’nin Hedef Kitlesi

Türkiye’de TGMP’nin hedef kitlesi fakir olan insanlar özellikle fakir olan kadınlardır. Kırsal kesimde yaşayan ve 50 dönümden az arazisi olanlar ile kentlerde yaşayıp eşidi mal

varlığına sahip olan veya hiç mal varlığı olmayan fakir kadınlara kredi vermeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

4.1.2.TGMP'nin Prensipleri

Yoksullar için düzenlenen projenin amacı; insanlara hibe vermektense özellikle kadınları üretkenliğe sevk ederek hayata yeni bir başlangıç yapmalarına imkân sağlamaktır.

Grameen Vakfıyla ortak yürütülen bu projenin Türkiye'de devamlılığını sağlamak açısından bazı prensipler belirlenmiştir. TGMP' nin prensiplerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1.TGMP, bir finansal organizasyondur, öncelikle çok yoksul insanlara, özellikle kadınlara destek vermektedir. TGMP'nin temel amacı; yardım ettiği yoksul insanların, hayatlarındaki ekonomik zorluklarla mücadele etmelerine yardımcı olmaktır.

2.TGMP' den kredi kullanabilmek için beş kadından oluşan grup oluşturmaları zorunludur.

3.TGMP'de yoksul insanlara verilen kredinin tahsilatı, görevli personelce evlerine kadar gidilerek yapılmaktadır.

4.TGMP'de teminatsız ve kefaletsiz bir şekilde yıllık olarak verilen kredinin geri ödemeleri haftalık taksitler halinde yapılmaktadır.

5.TGMP'de mikrokredinin limiti, yapılacak olan faaliyete ve gösterdikleri performansa göre belirlenmektedir. Genel olarak, üyenin kendi performansı ve grup performansına dayalı olarak kredi limiti arttırılabilmektedir (TGMP Faaliyet Raporu, 2008:7).

4.1.3.TGMP Uygulamasında Kredi Türleri

TGMP'nin Türkiye'de uyguladığı kredi türlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (TGMP faaliyet raporu 2007;13-17).

4.1.3.1.Temel Kredi

TGMP'de ana olan kredi türüdür. Yoksullar, ilk kredilerin bu kredi ile almaktadırlar. Normal olarak mikro kredi almak isteyen dar gelirli kadınlara verilen ve 100 TL – 700 TL

arasında değişen miktarlardaki kredidir. Temel kredi bir yıllık olarak verilmektedir. Bütün üyeler, aynı sistemde kalmak ve başarılı girişimci olmak şartıyla, kredi limitlerini arttırabilmektedirler. Bu sistemde üyeler, aldıkları kredi tarihinden itibaren 6 ay sonra ödediği miktarı tekrar kredi olarak alabilmektedirler. Üyelerin gönüllü tasarruf hesaplarına para yatırmalarına da imkân verilmektedir.

4.1.3.2. Girişimci Kredisi

Temel krediyi alanlar arasından, ticari olarak iş yapmak isteyen ve iş kadını olma yolunda önemli adımlar atmış ve onu kanıtlamış olan mikro kredi kullanıcısı kadınlara birinci yıldan sonra, her yıl en fazla 1000 TL artırılarak verilen kredi türüdür.

4.1.3.3. Mücadeleci Vatandaş Kredisi

Halen dilencilik yapmakta olan kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın bütün dilencilere verilen kredi çeşididir. 50 YTL'den başlayarak ve hizmet maliyeti alınmadan verilen kredide; geri ödeme yapılması, geri ödemenin taksit zamanı ve miktarını mücadeleci vatandaş belirlemektedir. Krediyi alan kişi, verilen krediyi geri ödemediği takdirde kendisine yeni kredi verilmemektedir. Verilen krediyi dilenci parası kullanılmadan tamamen yaptığı çalışmadan elde ettiği gelirle iade eden kişiye, %100 artırılan miktarda yeni kredi verilir. Bu krediden amaç, hiç kimseyi dilenci olarak bırakmamaktır.

4.1.3.4. Mikrosera İçin Verilen Kredi

2008 yılında mayıs ayında Mikrosera programı adıyla yeni bir program başlatılmıştır. Üyelere meyve ve sebze yetiştirmelerinde kullanılabilecek küçük bir sera sistemi tanıtmaktadır. Bazı üyeler evlerinin çatısına sera kurmuştur. Seraların tabanına toprak yerine perlit döşenmektedir. Mikrosera' da toprak yerine aynı zamanda talaş, kum yada başka bir madde de kullanılabilmektedir. Topraksız tarım olduğu için bu sistemde çok az su gerekmektedir. Aynı zamanda üretimde diğer üretimlere nazaran çok daha fazladır. Meyve, sebze, çiçek yetiştiriciliği yapılabilir. Meyve, sebze, çiçek yetiştiriciliği yapılabilir.

4.1.3.5. Hayvancılık Kredisi

Bu kredide, mikrosera kredisinde olduğu gibi 2008 yılının mayıs ayında başlatılmıştır. Mevcut üyelere yönelik olarak uygulanan ek bir kredidir. Daha önce sığır yetiştiriciliği konusunda deneyimi olan üyelere verilmektedir. TGMP 129 üyeye toplam 129.000TL hayvancılık kredisi dağıtılmıştır. Haftalık toplantılarda hizmet bedeli toplanmaktadır.

4.1.3.6. Sözleşmeli Kredi

Sözleşmeli kredi aslında bir kredi çeşidi değildir. Kredi alan yoksul üyelere haftalık olarak tahsil edilen kredi geri dönüşlerinde meydana gelebilecek muhtemel zorluklara karşı düşünülen bir alternatif yöntemdir. Kredi ödemekte zorluk yaşayan yoksullar, bu sistem sayesinde yoksulun borcunun tahsil edilmesinde zamanın genişletilmesini öngörmektedir. Böylece yoksul kişiler borcu öderken daha rahat olacak ve daha çok çalışma şevki edinebileceklerdir.

4.1.3.7. Gönüllü Tasarruflar

Gönüllü tasarruflar bir kredi şekli değildir. Kredi alan kişilerin gönüllü olarak yaptıkları tasarruflardır. Temel amacı yoksul insanlarda tasarruf bilincinin oluşturulmasıdır. Kendi hesaplarında biriken gönüllü tasarruflarla hayatlarında beklenmedik şekilde çıkan acil ihtiyaçlarını karşılamak için kullanabilmektedirler.

4.1.4. Kredilerin Verilme Süreçleri

Grameen Mikrokredi Projesi, Grameen Bank'ın yöntemlerini uygulayarak yoksul kesimi hedeflediği için; kredi verme süreci de benzerlik göstermektedir.

Proje kapsamında grup kredileri kullanılmaktadır. Üyelerin aynı aileden olmaması, aynı mahalle ya da köyde yaşaması ve benzer ekonomik şartlara sahip olması kredi kullanma sürecinde başlıca aranan şartlardır. Grameen Bank modelinde olduğu gibi grup üyeleri kendi aralarından birini grup başkanı seçerler. Krediler verilmeden ilk aşamada grup üyelerine kredi ile ilgili bilgi yedi günlük bir eğitim süresi içinde öğretilmektedir. Krediyi kullanma ve geri ödeme sürecinde yapmaları gerekenler anlatılmaktadır. Eğitim sonucunda TGMP'nin on önerisinin grup üyelerince öğrenilmesi istenmektedir. Bu on öneri şunlardır (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010));

1. Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi'nin dört prensibini takip edecek ve ilerleteceğiz. Bunlar: "Disiplin, Birlik, Cesaret ve Çok Çalışmak"
2. Başarıyı ailelerimize getireceğiz.
3. Aile nüfusunu mümkün olduğunca az tutacağız ve harcamalarımızı en aza indireceğiz. Kendi sağlığımıza dikkat edeceğiz.
4. Ekilebilir arazimiz olduğu takdirde sebze yetiştirip yiyeceğiz ve ihtiyaç fazlasını satacağız.

5. Çocuklarımızı eğiteceğiz ve onların eğitimi için gereken parayı kazanacağız.
6. Her zaman birbirimizin yardımına hazırlıklı olacağız. Eğer herhangi birimizin başı darda ise hepimiz ona yardım edeceğiz.
7. Eğer herhangi bir merkezde olumsuzluk ve disiplinsizlik varsa, oraya gidip onu düzelteceğiz.
8. Yardımlaşmayı sürdüreceğiz. Birbirimize destek olacağız.
9. Çocuklarımızı ve çevremizi her zaman temiz tutacağız.
10. Sürekli işlerimizi ilerletmenin yollarını arayacağız. Korku ve endişelerimizi yok edeceğiz.

Bu süreç içinde proje yetkilileri üyeleri gözleme fırsatı bulmaktadır. Eğitim sürecinin ardından krediler verilmektedir.

Türkiye’de başlangıç mikrokredi miktarı bir yıl için 100-700 TL arasında değişmektedir. Uygulanan “sermaye birikimi merdiveni” modeli sayesinde ilk yıl kredi almış ve taksitlerini tamamlamış kredi alan kadınların kredi miktarı her yıl en fazla 1000 TL’ye kadar arttırılabilmektedir.

4.1.5. Kredilerin Geri Ödenme Süreci

TGMP’nin uyguladığı mikrokredi yaklaşımı, Grameen modeline göre olmaktadır. Mikrokredinin geri dönüş sistemi olarak Genel Grameen (GGS) uygulanmaktadır. Mikrokredi programları için yeni imkanlar sağlamak için oluşturulmuş basit bir sistemdir. Kredinin limiti bireysel olarak üyenin gösterdiği kapasite ve kredinin kullanım amacına göre belirlenmektedir. Genel olarak üyeler temel kredi sistemiyle gelir getirici faaliyete aldıkları andan itibaren başlarlar. Bir hafta sonra, alınan kredi hizmet maliyeti ile birlikte 46 haftada ve haftalık olarak geri ödenmektedir. Mikro kredi alan kişilerden yıllık olarak % 15 oranında hizmet maliyeti alınmaktadır. Mikro kredi kullanıcılarından alınan hizmet maliyeti, mikro kredi faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla alınmaktadır (TGMP 2008, TGMP’nin el kitapçığı).

Kredi ödeme sürecinde üyelerle haftalık toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılar da üyeler birbirleriyle deneyimlerini ve karşılaştıkları sorunları paylaşmakta, proje yetkilileri de kredilerin nasıl kullanıldığını ve yürütülen faaliyetlerin ne durumda olduğunu takip etmektedirler (Acar, 2006: 33).

Projede üyelere tasarruf alışkanlığı öğretilmeye çalışılmaktadır. Üyelerden başlangıçta 7 TL alınmakta ve geri ödeme süreci boyunca her hafta belirli miktarlarda tasarruf yapmaları istenmektedir. Bu tasarrufları üyeler ihtiyaçları olduğu zamanlarda kullanabilmektedir.

4.1.6. Bilecik İlinde Mikrokredi Uygulamaları

Yoksul ailelerde; kaynaklar üzerindeki kontrol genelde erkeğe aitken, kadının parayla ilişkisi onu idareli kullanmak ile sınırlıdır. Mikro kredi yoksulluğu ortadan kaldırmanın yanı sıra, yeni yatırımları cesaretlendirmekte ve özellikle cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermek için; kadınların kendi işlerini kurmalarına imkân vererek onları tüketici olmaktan çıkarıp üretici haline dönüştürmektedir.

Bilecik ilinde mikro kredi 2009 yılında uygulanmaya başlamış olmasına rağmen, 2010 yılı sonunda üye sayısı 719 kişi olup, 691 kişi mikro kredi kullanmıştır. Kullananların tamamının kadın olması ve ödemelerin düzenli olarak yapılması konumuz açısından önemlidir.

Çalışmamızda incelediğimiz temel konular; mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığı, kadınların mikro kredi kullanımını sayesinde ekonomik özgürlüklerine kavuşup kavuşmadıkları, mikro kredi almaya başladıktan sonra ekonomik olarak kendi kararlarını vermeyi başarıp başarmadıklarıdır.

Veri toplamak amacıyla anket tekniği benimsenmiştir. Anketler Bilecik ilinin Şubat ayında yapılan TGMP haftalık grup toplantıları sırasında uygulanmıştır.

Mikrokredi kullanıcılarının yaş aralığını incelediğimizde, % 74 ile 26- 45 yaş aralığında 185 kişinin bulunduğunu görmekteyiz. Buradan genç nüfusun daha çok mikrokredi talebinde bulunduğu sonucuna ulaşıyoruz.

Bilecik ilinde mikrokredi kullanan bayanların % 54'lük kısmı ilköğretim mezunu olup bu da bize mikrokredi kullanan kadınların eğitimlerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte kredi kullanan kadınlar arasında Yükseköğretim mezunu olanların oranı % 5 olarak doğu illerinde mikrokredi alan kadınlara yapılan anketlerde hiç yükseköğretim mezunu çıkmaması düşünüldüğünde oldukça yüksek bir orandır.

Mikrokredi kullanan kadınların % 6'sı (14 kişi) bekâr, % 85'i (220 kişi) evli, % 7'si (17 kişi) dul/boşanmıştır. Büyük çoğunluk evli olan kadınlardan oluşmaktadır.

Evli olan 220 kadından 141 tanesi yani % 56'sı kendi kararını verdiğini, 79 tanesi yani % 31'i görücü usulü ile evlendiğini beyan etmiştir. Görücü usulü ile evliliğin yaygın olduğu ülkemizde; Bilecik ilindeki bayanların evlilik kararlarını kendilerinin verdiği görülmektedir.

Mikrokredi kullanan kadınların aile yapısına baktığımızda çekirdek aile yapısı göze çarpmaktadır.

Mikrokredi kullanan kadınlar kullandıkları kredi ile çok çeşitli işler yapmaktadırlar. Bunları kategorilere ayırdığımızda; % 37'si (93 kişi) üretim ve işlem işini, % 27'si (68 kişi) iş ve ticaret, % 16'sı (39 kişi) dükkan sahibi, % 15'i (38 kişi) seyyar satıcılık, % 1'i (3 kişi) hayvancılık, yaklaşık % 4'ü (9 kişi) ise herhangi bir iş yapmamıştır.

Krediyle yapılan işte kimlerin çalıştığı konusuna bakıldığında; kadınların % 82'si (206 kişi) tek başına çalışmaktadır, % 8'i eşiyile beraber çalışmaktadır, % 4'ü (10 kişi) yanında işçi çalıştırmaktadır. % 5'i (12 kişi) bu soruya cevap vermemiştir. Krediyi herhangi bir iş için kullanmadığını söyleyen 9 kadın vardır ve ayrıca ne iş yaptığını söylemeyen 3 kadın vardır. Daha çok borç ödemek için alıp herhangi bir iş yapmayan kadınlar da vardır.

Sonuç olarak; kadınların aldıkları mali kaynaklarla yeni işler kurması ve ya mevcut işlerini büyütmesi; onların yaşadıkları ayrımcılıklara çözüm olmuş, gelirlerinde küçük bile olsa bir artış olduğu gözlenmiştir. Gelirlerinin artmadığını söyleyen kadınlar bile mikrokredinin yararlarını göz ardı edemeyeceklerini vurgulamışlardır. Mikrokrediye yapılan eleştirilerden biri krediyi kadınların aldığı ama kullanımını eşlerin yaptığı yönündedir. Ancak; Bilecik'te kredi kullanan kadınların krediyi kendilerinin kullandığı gözlenmiştir. Kadınların krediden elde ettikleri karla hangi tür harcama yaptıkları sorulduğunda çoğunluğu temsil eden 124 kişi yani % 50'si temel ihtiyaçlara olduğunu söylemiştir. Sosyal boyutlarına baktığımızda; kadınların gelirlerini harcama kararı vermeye başlamaları, arkadaş çevrelerinin çoğalması ve aile içi ilişkilerine olumlu yönde yansımaları gibi çok önemli katkıları olmuştur. Bir başka önemli konu kadınlar hemcinslerine mikrokredi almalarını önermiştir.

5. Sonuç

Eşinin geliri ne olursa olsun, gerek aile içi ilişkilerin düzenli bir şekilde işlemesi; gerekse kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesi için kendi ekonomik özgürlüklerine sahip olması gerekmektedir. Bu da küçükte olsa mikrokredi sayesinde mümkün olabilmektedir.

Kadınların, sosyal ve ekonomik kararların alınması sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Kendi kararlarını kendilerinin verebilmesi için onlara daha büyük imkanlar

sunulabilmelidir. Kısıtlı olanaklarla bu kadar büyük işler başaran kadınlar daha fazla imkan verildiğinde daha önemli işler başarabilirler.

Kredilerle yaptıkları işlerden elde ettikleri gelirleri ailelerinin temel ihtiyaçlarına harcayan kadınlar kendilerinden önce ailesini ve çocuklarını düşünmektedir. Bunun içindir ki gelirlerinin artması kadınları her açıdan güçlü kılacaktır. Kadınların güçlü olması demek, gelirlerini arttırması demek onların ailelerinin ve geleceğimiz olan çocuklarımızın da güçlü olması demektir. Kendi kararlarını vermeyi başaran kadınlar daha güçlü nesiller yetiştirerek ülkemizin geleceği açısından da önemli adımlar atmaktadırlar.

Kaynakça

- Acar, Ş. (2006). *Commercial Bank and Microfinance in Turkey*. Banking the Unbankable, Mart 2006.
- Adaman, F. ve Bulut, T. (2007). *Diyarbakır'dan İstanbul'a 500 Milyonluk Umut Hikayeleri: Mikro kredi Maceraları*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aşçı, Z ve Demiryürek, K. (2008). Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni Adım: Mikro kredi. *Hr.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi*, 12 (4), 73-79.
- Christen, R.P. & Lyman, T.R. (2003). *Microfinance Consensus Guidelines: Guiding Principles on Regulation and Supervision of Microfinance CGAP*. Washington: The World Bank Group.
- Dolun, L. (2005). *Mikro Finansman*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü Yayınları.
- Döşeyen, A. (2007). Yoksullukla Mücadele programlarından Mikro kredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul.
- İslam, M. N. (2006). Mikro finans Uygulamasında Bangladeş ve Türkiye'de Başarı Koşulları. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Korkmaz, E. vd. (2004). *Mikro kredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Lofça, İ. vd. (2010). *Mikro kredi ve Yoksulluk: Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru*. Kahramanmaraş Valiliği, Yayın No: 8.
- Öner, E. (2007). Mikro finans Sistemi Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İşletme Anabilim Dalı Finansman Bilim dalı Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.
- Panjaitan-Drioadisuryo, R.M.D. & Cloud, K. (1999). Gender, Self-Employment and Microcredit Programs: An Indonesian Case Study. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol.39, 769-779.
- TGMP (2008). *10000'inci Üyeye Mikro kredi*. El Kitapçığı.
- Yunus, M. , (2003), *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*, İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- www.tgmp.gov.tr

<http://www.milliyet.com/2006/10/13/son/sondun18.asp> (13/ 07/ 2010).

http://tgmpfaaliyet_raporu_2007_tr (17.02.2010).

http://tgmpfaaliyet_raporu_2008_tr (17.02.2010).

http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=85041 (14/05/2010).

<http://israf.org> (12.07.2010).

<http://www.israf.org/pdf/mikrofinansman-farki.pdf>. (12.07.2010).

http://www.bulentbalkan.com /index_files/Page1597.htm (14.07.2010).

<http://www.tgmp.gov.tr> (18.07.2010).

<http://www.tgmp.gov.tr> (18.07.2010).

<http://www.grameeninfo.org/bank/bcycl.html>.(01.12.2010).